

4. Művészettörténet.

BIRÓ JÓZSEF: *Nagyvárad barokk és neoklasszikus művészeti emlékei.* Budapest, 1932. 154 l. 24 kép.

A török uralom elmúltával, a katolikus restauráció idejében újra felépült Szent László-városának művészettörténeti monográfiáját adja a szerző. Rendkívül széleskörű levéltári kutatásai alapján s alapos stílelemzéssel mondja el a — jobbadán egyházi — műemlékek történetét. Számos fontos mester-kérdés tisztázásán kívül fontos érdeme, hogy két legjelentősebb barokkori műemléknek, a székesegyháznak és a püspöki palotának építéstörténetét, Ricca és Hillebrandt működését teljesen megvilágítja. Ez a város a XVI. században újra bekapcsolódott a nyugati művészet stíláramlataiba. *Gy. L.*

BIRÓ JÓZSEF: *A kolozsvári Szent Mihály-templom barokk emlékei.* Cluj, 1934. 90 l. 27 kép.

Az ősi Szent Mihály-templom XVIII. századi történetét írja meg a szerző, alapos levéltári kutatásai alapján, Temérdek új mesternevet — építész, szobrász, festő, ötvöst — hoz napfényre, élükön König János-sal, Nachtigall Jánossal és Schuchbauer Antallal; mindhárman szobrászok. Kimutatja, hogy az erdélyi barokk művészet e város műhelyeiből indul ki s ezért e könyv az erdélyi barokk történetének alapvető munkája. Nagyjelentőségű az a megállapítása, hogy a Szent Mihály-templom „Három Királyok“ oltárképének Franz Anton Maulbertsch a festője, akinek e gyönyörű kép egyik legkorábbi (1749 körüli) műve. *Gy. L.*

FLEISCHER GYULA: *Magyarok a bécsi képzőművészeti akadémián.* Budapest, M. Tud. Akadémia kiadása, 1935. 108 l. (Petrovics Elek előszavával).

Az új magyar festőművészetre jelentős hatással volt a nagymultu, ma

már közel kétszázötven éves bécsi akadémia, ahol a magyar és magyarországi művészek nagy része tanult a XVIII. és XIX. században. Szerző az akadémia vázlatos története után az 1726-tól 1900-ig tanult magyar növendékek személyi és tanulmányi adatait közli. Nagy anyaggyűjtő munkája az újabkori magyar művészet történetének fontos és hézagpótló forrásmunkája.

GENTHON ISTVÁN: *Az új magyar festőművészet története 1800-tól napjainkig.* Budapest, 1935. 294 l. 86 kép.

Új és nagyszabású könyvében a szerző az új magyar festőművészet történetét nyújtja. A barokk hanyatlásától kezdve kíséri figyelemmel a XIX. század művészeti áramlatainak, a klasszicizmusnak, a biedermeiernek, a romantikának, a historizmusnak, majd a realiztikus és impresszionista törekvéseknek történetét, születését, fejlődését s kimulását. Behatóan ismerteti a vezető mesterek műveit és élettörténetét. Nagy figyelemmel van a fejlődés mögött álló társadalmi, kulturális és gazdasági tényezőkre. Mintegy az új magyar festészet szellettörténetét adja. Nyomon követi a magyar művészet kialakulását egészen napjainkig, midőn a klasszicizmus előszel érezhető. Nézőpontjai újak és sokoldalúak. Eddig kevésbé ismert számos festmény reprodukcióját közli.

GEREVICH TIBOR: *Erdélyi művészet.* Budapest, Magyar Szemle, 1934. évi XXII. kötet, 2. (86.) szám, 223—241 l.

Erdély műemlékeit, az erdélyi művészet fejlődési fázisait és lelkiségét tömör s nagyvonalú értekezésben írja meg Gerevich professzor. Rámutat arra, hogy a fejedelemség megalakulásáig nem volt külön erdélyi művészet; az emlékek az egyetemes magyar művészet sajátosságait tüntetik fel. A

magyar nemzeti gotika fióktornyos toronytípusai és az erődtemplomok különleges vonásokat mutatnak fel. A késő magyar középkor legnagyobb mesterei, György és Márton szobrászok, valamint Tamás, a festő, erdélyi magyarok. „Külön erdélyi lélek és művészet tulajdonképpen csak a fejedelemiség korában fejlődik ki, de alapjában véve ez is magyar lélek és magyar művészet...” A Principátus korának hosszúéletű, renaissance-a és a XVII—XVIII. század ragyogó ötvös-művészete már sajátos erdélyi művészeti felfogást tükröztet vissza. A Gubernium korában a barok, majd a neoklasszicizmus újra helyreállítja a művészeti egységet.

GEREVICH TIBOR: *A legújabb magyarországi ásatások.* Budapest, Magyar Szemle, 1935 évi XXIII. kötet, 1. (89.) szám, 69—77. l.

A magyar Műemlékek Országos Bizottságának tudós elnöke a műemlékügy és az ásatások nagy nemzetpolitikai fontosságáról értekezik a történeti távlatban foglalkozik a kérdéssel. Beszámol az új életre kelt műemlékbizottság tevékenységéről és célkitűzéseiről: a nemzetközi limeskutatásba való bekapcsolódásról, a főványpusztai Kr. e. IV. századi ókeresztény bazilika alapfalainak kiásásáról, a zsámbéki templom, a belpátfalvai cisztercita templom, a visegrádi vár stb. restaurációjáról. Ismerteti a rendkívüli jelentőségű esztergomi ásatásokat. Az esztergomi várhegyen III. Béla palotájának és várkapornájának részleteit sikerült feltárni. A remekművű plasztikai emlékek a magyar románkor délfrancia forrásaira mutatnak rá. A napvilágra került Anjoukori freskók a firenzei trecento iskolájának fontos művei. A legnagyobb jelentőségű Mátyás király korabeli falfestmények minden bizonnyal a firenzei quattrocento nagy mesterének, Filippino Lippinek, kezétől valók. Az utolsó évtizedek legnagyobb eseményei a még

kezdeti állapotban levő esztergomi ásatások. Remélhetőleg az Árpádok esztergomi palotájának teljes feltárásához fognak vezetni.

HEKLER ANTAL: *A magyar művészet története.* Budapest, 1935. 239 l. 150 képpel.

A magyar művészet történetének fordulatosan megírt új és jelentős szintézisét adja a tudós professzor. Nem csupán a már ismert műtörténeti anyagra támaszkodik, hanem sok, eddig ismeretlen és nagyfontosságú emléket hoz napfényre és mutat be (kassai kálvária Mária-szobra, a zalaszentgróti Madonna-szobor, stb.). Kiemeli a barok-kutatás fontosságát is s behatóan foglalkozik a magyar barok emlékeivel. A magyar művészet fogalmának értelmezésében nem a faji vagy a nyelvi hovatartozást tekinti döntő szempontnak, hanem a földrajzi és történeti sorsközösséget. Kimutatja, hogy a magyar föld és a magyar kultúra magához hasonítja az idegenből bevándorolt mesterek szellemiségét is, amely művészetükben visszatükröződik.

LYKA KÁROLY: *Képek, szobrok.* Budapest, 1935. 4° 160 l. 130 képpel.

Legújabb könyvében Lyka a képzőművészeti alkotások műélvezetébe való bevezetést tárgyalja, lebilincselő szép stílusával. Gazdag szemléltető anyaggal ismerteti a műalkotások tárgyának, a szimbolizálásnak, az allegorizálásnak, majd a vonal és a felt művészi szerepének jelentőségét. A térproblémát, az emberábrázolás, a drapériák, a testek arányainak kérdését magyarázza a különböző korok stílusainak szembeállításával. A formák kifejező erejét s a kompozíció módszereit fejtegeti. A műalkotásnak és a művészetpszemléletnek lélektani mozzanatában az élményszerű megismerés, az intuíció döntő szerepét hangsúlyozza. A könyv nagy művészetpedagógiai jelentőségű.

SZMRECSÁNYI MARIANNE: *A novai templom és falképei.* Budapest, 1935. 83 l. 20 kép. (Német kivonattal.)

Szerző a novai (Zala vm.) kis barokktemplom monografiáját adja, gondos levéltári kutatásai alapján. Mecénása Szily János szombathelyi püspök volt, építésében (1778-ban fejezték be) talán Hefele Menyhértnek volt szerepe. Emlékei közül kiemelkedik a gyóntatószék fölötti Szentháromság-csoport, amely Schmidt József Ferenc alkotása. Legfontosabb falképeit a Magyarországon ezidőtájt sűrűn foglalkoztatott Dorffmeister István festette (1779).

NAGY ZOLTÁN: *A magyar litográfia története a XIX. században.* Budapest, 1934. 136 l. 16 képpel.

A szerző hézagpótló munkát végzett a magyar litográfia történetére vonatkozó adatok összegyűjtésével és feldolgozásával. A reformkorszak művészeti fellendülésében a kőrajznak nagy szerepe volt. Kitűnő kőrajzot ad a XIX. század művészi életéről. Lexikálisan is foglalkozik a könyomdák, a mesterek életével, valamint a Pest-Budát ábrázoló könyomatok jegyzékét adja. Sok erdélyi vonatkozású adatot is közöl (Barra, Bielz kőrajzai, stb.).

5. Zenetörténet.

BARTÓK BÉLA: *Népzene és a szomszéd népek népzeneje.* Népszerű Zenefüzetek, 3. sz. Budapest, 1934. 36 l. 32 lap kottamelléklet.

Bartók harminc évi kutató munkájának eredményeit foglalja magában ez a rövidre méretezett könyv. Az összehasonlító zenefilológia eszközeivel mutatja meg az érintkezési határok mentén kultúrértékeiket békésen csereberélő szomszéd népek őszinte arcát. Nyugaton elkezdve tejjes körfordulatot ír le, miközben a német, tót, rutén, román, horvát és szerb

zenei kölcsönhatásokat végiglemez. Érdekes jelenség, hogy a német népzene magyar területen számbavehető hatást nem tett. Annál érezhetőbb befolyással voltak népzeneinkre a tót és rutén dallamok, míg a XIX. század második felében kialakuló új magyar népdalstílus ki nem szorítja ezeket az idegen elemeket. Sőt hamarosan rendkívüli hatása mutatkozik az új stílusú magyar dallamnak a tót és rutén népzeneben. A román nép dallamkincsére viszont éppen a régi stílus pentatonikus dallamai voltak feltűnő hatással. A szerb-lakta területek dallamai nem mutatnak semmi közösséget a magyar anyaggal. Ezzel szemben a zágrábi Tudományos Akadémia kiadásában negyvenhat-hatszáz muraközi dallam 66 százalékát találta Bartók magyar származásúnak. Művének befejezésében Bartók leszögezi: „A magyar falu régi és új dallamanyaga magyar kultúrkinés, olyan kultúrkinés, amit nem jelenlegi szomszédainktól vettünk kölcsön, hanem amiből mi adtunk nekik”.

KODÁLY ZOLTÁN: *Néprajz és zenetörténet.* Ethnographia, 1933. 4-15 l.

A XII. században kialakult pontos hangjegyzést csak a többszólamú zene teszi szükségessé. Mivel pedig a régi magyar zene egyszólamú volt, mint minden keleti zene, ezért nagyon későre merül föl itt az írásbeliség szüksége. Nincs is a XVI. század előtti időből egyetlenegy magyar szövegű írott vagy nyomtatott zeneemlékünk. A XVII. és XVIII. században elszaporodó zenei kéziratok már nálunk is a többszólamuságnak köszönhetik létüket. Csak az a baj, hogy zeneemlékeink a XIX. század elejéig olyan lejegyzésekben maradtak ránk, amelyek sem a dallamot, sem a ritmust pontosan meg nem határozzák. Örökre le kellene mondanunk e dallamok megfejtéséről és csak találgatásokra volnánk utalva, — írja Kodály, — ha nem segítene az